

Metropolitné regióny v znalostnej ekonomike *Metropolitan Regions in Knowledge Economy*

Miroslav Šipikal, Alžbeta Ivaničková

**Katedra verejnej správy a regionálneho rozvoja, Národohospodárska fakulta,
Ekonomická univerzita v Bratislave**

Abstrakt:

Článok je zameraný zhodnotenie postavenia metropolitných regiónov v ich úlohy v rámci posilňovania regionálnej konkurencieschopnosti a súdržnosti. Zaoberá sa teoretickým aj praktickým vymedzením metropolitných regiónov a ich kľúčových funkcií. Venuje pozornosť najmä problematike nesúlady funkčného a administratívneho členenia týchto regiónov. Poukazuje sa snahy o toto vymedzenie v niektorých vybraných krajinách. Hodnotí tiež nástroje regionálnej politiky smerom k ich účinnosti pri podpore rozvoja metropolitných regiónov. Zamiera sa pritom na základné odlišnosti pri podpore týchto regiónov.

Kľúčové slová: Metropolitné regióny, znalostná ekonomika, regionálna podporná politika

Abstract:

This Article dealing with present situation of metropolitan regions and their role in the regional competitiveness and cohesion. It contains teoretical and practical definition of metropolitan regions. It shows the differences between administrative and functional division of these regions. Development of metropolitan regions in some countries of Europe is also included. The article evaluate the tools of regional policy and their efficiency to support development of metropolitan regions, concentrating of main differencies in selections of tools for metropolitan and other

regions.

Key words: *Metropolitan regions, knowledge economy, regional support policy*

Teoretické vymedzenie metropolitných regiónov

Cieľom tohto článku je identifikovať základné črty vymedzenia metropolitných regiónov a ich úlohy v procese podpory a rozvoja inovácií. Zároveň poukázať na špecifiká, ktorých pri podpore inovácií v týchto regiónoch čelí regionálna politika.

Metropolitné regióny predstavujú najvyspelejšie regióny. Vo svojich krajinách sú nositeľmi rozvoja a konkurencieschopnosti, napriek tomu aj medzi metropolitnými regiónmi môžeme pozorovať rozdiely. V minulosti boli metropolitné regióny často regióny s jedným silným dominantným mestom, v súčasnosti už môžeme hovoriť o viacerých typoch metropolitných regiónov. Podstatnou črtou začína byť najmä polycentrický charakter metropolitných regiónov. Navyše, v minulosti sa metropolitné regióny chápali ako administratívne vymedzené veľkomestá, v súčasnosti však mesto už nemôžeme chápať v jeho vymedzených hraniciach, ale oveľa dôležitejšie je jeho funkčné hľadisko (Pain 2008).

Teoretická literatúra pri metropolitných regiónoch hovorí o „multicore metropolis“, „global cities- regions“, „metropolitan areas“, „mega-city regions“, „world cities“ (Koo 2008, Pain 2008a, Pain 2008b). Pre túto štúdiu budeme používať pojem metropolitné regióny. Môžeme tiež pozorovať rôzne veľkostné a iné vymedzenia týchto regiónov (EPSON 2006, Short 2008, Scott 2001, Taylor 1999). Ich spoločným určujúcim znakom však je, že sem zaradíme najvyspelejšie regióny planéty, ktoré sú nositeľmi globálneho rozvoja. Pre prehľad niektorých ďalších štúdií viď napr. Beaverstock, Smith, Taylor (2000).

V súčasnosti rozvoj svetovej resp. európskej ekonomiky jednotlivých teritórií možno charakterizovať ako proces metropolizácie ekonomického potenciálu a inovačných kapacít. Metropolizácia je parafráza na zvyšovanie koncentrácie rozvojového potenciálu najmä subsektorov high-tech priemyslu a poznatkovo intenzívnych služieb v metropolitných regiónoch a hlavných mestských aglomeráciách (Krätke 2007).

Metropolizácia všeobecne evokuje nové formy urbánneho rastu, spolu s meniacou sa úlohou mesta a postavením mesta v rozvoji krajiny a mimo nej. Podľa Dummlera (2002) môžeme tieto metropolitné funkcie rozdeliť na tri základné skupiny:

- inovačná (innovation) funkcia (tvorba inovácií cez vysokú koncentráciu high tech odvetví vrátane sektora služieb);
- funkcia „vrátnika“ (gateway function) – ako centra prepojenia distribučných a transportných ciest rôzneho charakteru;
- regulačná funkcia (regulation function) – vyplývajúca z ich možnosti politicko-inštitucionálnej a ekonomickej kontroly;

Aj štúdia ESPON (2006) rozlišuje definíciu metropolitných regiónov na základe troch podobných hlavných kritérií. Na základe ktorých potom vyčlenil 6 základných oblastí, podľa ktorých vyčlenili MEGAs (Metropolitan European Growth Areas) v rámci štúdie týchto regiónov v Európe. Metropolitné regióny sú výrazne silné v týchto 6 oblastiach. Naproti tomu sú mnohé z nich veľmi slabé v sociálnych indikátorov.

Metropolitné funkcie sa môžu rozvinúť len vtedy, keď externality dosiahnu určitú minimálne úroveň. Práve koncentrácia (blízkosť) aktivít v metropolitných regiónoch výrazne napomáha dosiahnutiu tejto úrovne. Je vlastne podmienkou pre vytvorenie aglomeračných efektov, ktoré sú typickým znakom metropolitného regiónu. Aglomeračné efekty sa ešte zvyrazňujú tým, že pre ostatné regióny sú metropolitné regióny bránou do globálnych sietí. Aglomeračné výhody zvyšujú efektívnosť lokálnych inštitúcií, čo vedie k ich väčšiemu zapojeniu do globálnych sietí. Ich zapojenie zase prináša informácie a poznatky zlepšujúce ich vnútornú efektívnosť. Metropolizácia tak vedie k ďalšej metropolizácii. (Bourdeau-Lepage, L., Huriot, J.-M. 2003).

Metropolitné regióny v Európe

Metropolitné oblasti sú laboratóriami svetovej ekonomiky. Sú to hnacie sily hospodárstva a centrá tvorivosti a inovácie. Prvá úspešná štúdia o 14 metropolitných oblastiach bola spracovaná v rámci programu INTERREG II C v roku 2000. Išlo o štúdiu vypracovanú skupinou GEMACA, Group for European Metropolitan Areas Comparative Analysis. Vychádza z diskusie a iniciatív na úrovni jednotlivých štátov. Napr. v *Nemecku* sa o metropolitných oblastiach vedie od roku 1993 podrobná diskusia. Účelom štúdií a debát na univerzitách bolo vhodným a objektívnym spôsobom definovať zoznam úloh, ktoré plnia veľké metropoly, a identifikovať ich na základe tohto zoznamu. V nemeckej analýze došlo k posunu od tradičného prístupu, čiže mapy štátu s mestami, obcami a spolkovými krajinami (Länder) k odlišnému prístupu, ktorý predstavuje novú mapu Nemecka s novými hlavnými vzormi (Leitbilder). Na základe hlavných usmernení a akčných plánov politiky územného plánovania (datovaných z roku 1992 a 1995), ktoré zdôraznili význam a úlohu metropolitných oblastí, Nemecko vytvorilo na základe rozhodnutia medziministerskej konferencie spolkových a krajinských ministrov pre územné plánovanie z 30. júna 2006 jedenásť metropolitných regiónov.

Vo *Veľkej Británii* začal záujem o posilnenie metropolitných oblastí už začiatkom tohto storočia. V roku 2004 bol uverejnený vládny dokument o konkurencieschopnosti metropolitných oblastí iných ako Londýn. Cieľom bolo vytvoriť podmienky pre posilnenie autonómie mestských regiónov v medzinárodnom kontexte. Podpora bola zameraná tiež na flexibilitu a spolkami (alianciami) vytváranými medzi obcami, s cieľom vytvárať metropolitný región. Pekným príkladom je rozvoj na severe Anglicka (Manchester, Liverpool, Leeds, Sheffield, Newcastle a York), táto iniciatíva metropolizácie vychádzala *zdola nahor*, nazývaná ako „Northern Way“. Tento metropolitný rozvoj vznikol na základe rôznych dohôd, ktoré smerujú k tvorbe metropolitného regiónu. Tento proces je ešte dopĺňovaný prístupom *zhora nadol*. Celá stratégia je zabezpečovaná na základe troch programov, a to programu konkurencieschopnosti, programu sociálnej súdržnosti a programu na ochranu životného prostredia. Uskutočňovanie tejto stratégie môžu najlepšie zvládnuť

metropolitné regióny, ktoré sú najvhodnejšou geografickou úrovňou.

Vo *Francúzsku* prebieha diskusia už od roku 1960. Až donedávna bolo prijatých veľmi málo konkrétnych opatrení, pretože nebol docenený politický aspekt diskusií. V roku 2004 DIACT začal s výzvou na predkladanie návrhov na metropolitné projekty s cieľom stimulovať spoluprácu medzi veľkými mestami a podporou hospodárskeho rozvoja medzi nimi iniciovať formovanie metropolitných regiónov. Vybralo sa pätnásť metropolitných projektov, vypracovaných miestnymi samosprávami. V roku 2007 budú uzavreté zmluvy o metropolitných regiónoch, ich činnosť je financovaná štátom a zameraná na implementáciu štrukturálnych opatrení v súvislosti s poznatkovou ekonomikou. Touto iniciatívou DIACT uznáva dôležitosť metropolitných regiónov, ako kľúčových aktérov konkurencieschopnosti regiónov.

V *Taliansku* aj v *Španielsku* regionalizácia v zmysle metropolitných regiónov má pomalší vývoj. V roku 1990 existoval v Taliansku zákon, ktorý prístupom *zhora nadol* identifikoval 14 metropolitných oblastí. Formovanie metropolitných regiónov nebolo akceptované. Nový zákon z roku 1999 schválil iniciatívy na vytváranie metropolitných oblastí *zdola nahor*. V regióne Bologna sa podľa tohto zákona začal formovať prvý metropolitný región. Napokon ústavná reforma v roku 2001 umožnila zriadenie troch metropolitných oblastí v okolí Ríma, Neapola a Milána. Proces tvorby metropolitných regiónov aj naďalej pokračuje. V *Španielsku* je proces metropolizácie spojený sa úrovňou autonómnych regiónov. V dôsledku toho nesú zodpovednosť za tvorbu metropolitných oblastí. Vzniklo niekoľko metropolitných oblastí, akými sú napríklad Madrid, Barcelona, Valencia a Bilbao.

Identifikácia metropolitných oblastí sa neobmedzuje len na veľké krajiny. Spomedzi najznámejších možno spomenúť metropolitnú oblasť Centrope, t. j. Viedeň – Bratislava – Brno – Győr, región, ktorý sa rozkladá v štyroch krajinách, Kodaň – Malmö (Dánsko a Švédsko) a ďalšie. V nových členských štátoch EÚ nastáva podobný vývoj ako v spomenutých krajinách. V *Poľsku* identifikovala vláda istý počet metropolitných oblastí, tzv. *miest-regiónov*. Názorným príkladom je región Katowice, ktorý nedávno získal zvláštny štatút metropolitnej oblasti.

Prehľad jedného z konkrétnych vymedzení metropolitných regiónov môžeme vidieť v grafe 1.

Graf 1: Metropolitné regióny v Európe

Zdroj: Spracované podľa Beaverstock v Taylor, Hoyler (2000)

Základné znaky metropolitných regiónov

Metropolitné regióny sú charakteristické niektorými spoločnými znakmi. Sektorová štruktúra metropolitných regiónov sa vyznačuje výrazne vyššou orientáciou na sektor služieb. V rámci sektora služieb potom základným rozdielom medzi metropolitnými a ostatnými regiónmi je koncentrácia poznatkovo

intenzívnych služieb. Práve v tejto oblasti sú najväčšie štrukturálne rozdiely v oblasti zamestnanosti, ktoré majú vplyv na tvorbu inovácií. Firmy, ktoré poskytujú služby podnikom, sú významnými aktérmi inovačných systémov, a to najmä tie, ktorých služby sa zameriavajú na adopciu, implementáciu a aj spoločný vývoj inovácií u klientov (Miles, L., Boden, M. ed., 2000). Napríklad štúdia Audretsch/Feldman (1999) empiricky dokázala, že 96 % všetkých registrovaných inovácií produktov boli vytvorené v metropolitných regiónoch. Tu je ešte potrebné pripomenúť, že samotné metropolitné regióny sú v oblasti znalostne intenzívnych služieb oveľa koncentrovanejšie ako samotný sektor (Sassen 2002).

Špecializované služby, ktoré sú v takýchto regiónoch koncentrované, tvoria jednu z dôležitých pozitívnych externalít pre regionálne firmy. Metropolitné regióny sú vo všeobecnosti považované za centrá inovácií, ich prednosťou sú silné aglomeračné úspory alebo schopnosť využiť výhody z rozsahu výroby. Štúdie o priestorovej distribúcii inovačných aktivít ukazujú, že práve tieto regióny majú veľmi vysoký potenciál pre tvorbu inovácií. V kľúčových metropolitných regiónoch sú tieto služby extrémne koncentrované a je veľký rozdiel medzi prvým a piatym najväčším metropolitným regiónom, kým pri samotných službách je rozdiel medzi prvým a štvrtým najvýznamnejším hráčom sektora oveľa menší. To sa týka aj regiónov strednej a východnej Európy (Rehák, 2008).

Metropolitné regióny tiež dosahujú vysoký rast nových podnikov. Na druhej strane takisto miera prežitia v metropolitných oblastiach je podstatne menšia ako mimo nich (Renski 2009). Pre vysoko špecializované firmy sú tieto diferencie oproti iným regiónom ešte výraznejšie. Je tu teda možno vidieť celkovú veľmi vysokú dynamiku podnikového vývoja v porovnaní s ostatnými typmi regiónov. Môžeme tu tiež pozorovať silnú „path dependence“, keď rozloženie špecializácie v priebehu času pomerne stabilné (Duranton/Puga 2000).

Aj keď globalizácia a rozvoj IKT priniesli zmenu, ktorá namiesto kľúčovej geografickej vzdialenosti stavia do popredia informačnú blízkosť (space of flows), ani táto nevzniká vo vákuu, ale vychádza z už fungujúcich inštitúcií a fyzického kapitálu (Taylor 1999). To ukazuje na silnú „path dependence“, ktorá vedie k veľmi stabilnej sieti metropolitných regiónov, ktorá sa mení len vo veľmi dlhodobom

časovom horizonte.

Miera sily path dependence v regiónoch je veľmi individuálna. Jej nebezpečnosť je najmä v tom, že v mnohých prípadoch sa na prvý pohľad sa región vyvíja dobrým smerom a nie sú pozorovateľné žiadne vonkajšie javy poukazujúce na možné zastavenie rozvoja. Platí to najmä o strnulosti inštitúcií či sociálnom zakorenení.

Metropolitné regióny sa takisto môžu ocitnúť pod hrozbou lock in situácie alebo limitovaných učiacich sa kapacít, preto potrebujú aj iné možné zdroje regionálnej konkurencieschopnosti. Lock in môže viesť až k strate inovačnej kapacity regiónov. Základným riešením je najmä zabezpečenie otvorenosti regiónu. Pre zabránenie lock in situácie sú dôležité externé zdroje poznatkov a následne aj externé procesy učenia sa. Snahou tak musí byť začlenenie lokálnych klastrov do globálnych sietí (Albino, 2007). To práve môžu predstavovať poznatkovo intenzívne služby (Heinrich, 2001), ktoré môžu byť rozhodujúci element pri snahe vyhnúť sa lock in situáciám.

Lokalizácia pobočiek multinárodných firiem

Metropolitné regióny sú charakteristické tým, že v nich dochádza k vysokej koncentrácii zahraničných firiem. Ukazuje sa, že sítě internet a telefón umožňujú komunikáciu prakticky odkiaľkoľvek a kamkoľvek, tieto nástroje komunikácie často zabezpečujú len „formálnu plánovanú výmenu“ informácií. Naproti tomu osobný kontakt je používaný na „neformálnu neplánovú výmenu“ informácií, ktorá často predstavuje kľúčový prvok pre tvorbu nových poznatkov. Toto predstavuje akési nové usporiadanie geografie, keď už nehovoríme o „distance“ ale o „space of flows“, čiže o priestore informačných tokov a aglomeračné efekty tak môžeme vnímať podľa „blízkosti informácií“, ktoré sa v metropolitnom regióne výrazne koncentrujú. Metropolitné regióny sú zároveň súčasťou globálnych sietí, čo výrazne zvyšuje ich atraktívnosť pre alokáciu MNC. Napr. Taylor (2007) poukazuje na fakt, že vyššie využívanie informačných a komunikačných technológií vedie k častejšiemu cestovaniu a stretávaniu sa osobne.

Pre metropolitné regióny je charakteristické výrazné prepojenie s globálnymi

sieťami a inštitúciami, na čom má veľkú zásluhu najmä koncentrácia pobočiek multinárodných firiem v centrách metropolitných regiónov. A naopak, aglomeračné výhody metropolitných regiónov sú dôležitým determinantom pri alokácii MNC v nich. Zákazníci týchto firiem sú už potom často z oblasti mimo metropolitných regiónov. Kľúčovú úlohu pre vzájomné sieťovanie hrá najmä letecká dostupnosť. Osobitne je potom dôležitá koncentrácia výskumných aktivít MNC (Diez, 2004), ktorej sa venujeme v časti výskum. Aj tu môžeme však pozorovať výrazné odchýlky medzi jednotlivými regiónmi. Diez (2004) napr. skúmal 6 metropolitných regiónov, pri ktorých boli výrazné rozdiely tak v inovačnej aktivite MNC ako aj ich zapojenosti do lokálnych sietí.

Dôležitým faktorom alokácie pre MNC je aj celková vysoká otvorenosť metropolitných regiónov, ktoré majú rozsiahle väzby tak v globálnej ekonomike ako aj zo svojím zázemím (Deiz, 2004). Tým pre MNC predstavujú vstupnú bránu k ostatnými typom regiónov v krajine. Táto otvorenosť je pritom typickým znakom výlučne metropolitných regiónov a schopnosť prepojenia globálneho trhu a regionálnych trhov v zázemí (a to nielen z hľadiska geografickej, ale najmä funkčnej blízkosti) je základným a jedným z rozhodujúcich determinantov a znakov metropolitného regiónu (Heinrich, 2001).

Špeciálnym typom MNC sú potom práve poznatkovo intenzívne služby. Vychádzajúc z rastúcej technickej a obchodnej neistoty spojenej zo zmenami právneho prostredia, tieto služby poskytujú podnikom kľúčové strategické poznatky a skúsenosti, ktoré samotné firmy nemajú alebo bez tejto podpory nedokážu využiť (Wood, 2002). Aby tieto služby dokázali poskytovať, sami sa stávajú transnacionálnymi korporáciami (Sanchez Moral, 2008).

Tu je ešte vhodné spomenúť ďalšiu významnú črtu metropolitných regiónov. a to je výrazná koncentrácia aglomeraných výhod do TOP metropolitných regiónov, čo má priame implikácie na alokáciu MNC. Kým medzi TOP poskytovateľmi znalostne intenzívnych služieb nie sú výrazné rozdiely, medzi metropolitnými regiónmi sú tieto rozdiely značné. To tiež môže byť jedným s vysvetlením, prečo napriek výraznému nárastu využívania informačných technológií smerujúcim k „death of distance“, stále existuje silná koncentrácia MNC vo vyspelých regiónoch. Operácie,

ktoré MNC realizujú, sa stávajú extrémne komplexnými, takže veľkú časť z nich MNC v čoraz väčšej miere zverujú špecializovaným externým dodávateľom (sektor znalostne intenzívnych služieb). Pre možnosť využívať ich v plnom rozsahu je nevyhnutné byť alokovaný v lokalitách, kde je k týmto službám vysoká dostupnosť (Sassen, 2002). Vzájomné prepojenie podnikov a sektoru KIBS znamená vytváranie špirálovitého efektu vedúceho k čoraz vyššej koncentrácii aktivít v metropolitných regiónoch. Podniky sa v nich alokujú z dôvodu prístupu k týmto službám a vzápätí sa tu rozvíjajú tieto služby, ktorým sa vytvára trh. Ich rast potom vedie k ďalšej alokácii centrál podnikov a nadnárodných korporácií. To opäť vyvoláva zvýšenie dopytu po znalostne intenzívnych službách a atď. To vedie k vytváraniu sietí metropolitných regiónov. Navyše táto situácia ešte posilňuje koncentráciu metropolizácie, keď napr. poradenstvo pre vzájomný obchod brazílskeho a austrálskeho klienta sa realizuje v centráloch poradenských firiem v New Yorku alebo Londýne (Taylor, 2008).

Otvorenosť metropolitných regiónov

Metropolitné regióny predstavujú veľmi otvorené systémy. Otvorenosť (virtuálna aj fyzická dostupnosť) oboch je kľúčová pre metropolitný región (Pain, 2008). Sú uzlami tak dopravnej, ako aj komunikačnej infraštruktúry, čím umožňujú formovanie sietí, charakterizovaných vzájomnou závislosťou, ktorá nie je primárne daná geografickými vzdialenosťami (Heinrich, 2001). Pre rozvoj inovácií je veľmi dôležité skúmanie spôsobov, akým dochádza v metropolitných regiónoch k prenosu informácií. Viaceré teoretické východiská predpovedali „death of distance“, ale napriek tomu stále regióny s vysokou koncentraciou aktivít dominujú tvorbe poznatkov (Koo, 2008). Tu je možné vidieť jeden z paradoxov globalizácie – existencii vzájomnej prepojenosti tokov informácií v sieťach a fyzickej infraštruktúry. Aj napriek intenzívnemu používanou IKT v transnacionálnych sieťach osobné kontakty zostávajú kľúčové pre tvorbu poznatkov. Úlohy miest ako vstupných brán stále rastie. Schopnosť virtuálnej komunikácie ako aj ľahká dostupnosť lokalít pre osobný kontakt je preto nevyhnutná pre vysokonáročnú produkciu s vysokou pridanou hodnotou (Pain, 2008). K dôležitosti komunikačnej

a dopravnej infraštruktúry pre tvorbu spolupráce sa pridávajú viacerí ďalší experti (vid' napr. Heinrich, 2001). To opätovne zvyhodňuje metropolitné regióny.

To znamená, že v regiónoch je možné vidieť vedľa seba silnú konkurenciu, ale na druhej strane aj silnú spoluprácu. Tá sa realizuje najmä formou spolupráce súkromného a verejného sektora (najmä univerzít). K spolupráci dochádza aj na neformálnej báze a predstavuje jednu zo základných pozitívnych externalít metropolitných regiónov.

Čo sa týka geografického hľadiska, metropolitné regióny majú tendenciu vytvárať siete najmä medzi sebou. Sú súčasťou globálnej siete. Prebieha medzi nimi výmena tovarov, služieb ako aj informácií. To vedie k „globálnej tyranii“, keď tieto metropolitné regióny čoraz viac komunikujú medzi sebou a nie so svojim zázemím. (Bourdeau-Lepage, Huriot, 2003). Dochádza tak k vytváraniu globálnej siete metropolitných regiónov (Sassen, 2002), v ktorej sa koncentruje celkový rozvoj.

Osobitnou dilemou pri spolupráci je aj otázka vytvárania sietí a zapájania partnerov. Čím viac inštitúcií je v sieti začlenených, tým viac osobitných záujmov a konfliktov sa v nej môže prejavovať, čo zvyšuje náročnosť riadenia siete (Fadda, 2005). Na druhej strane je pre silu a efektívnosť siete nevyhnutné široké zapojenie relevantných inštitúcií.

Veda a výskum

Regióny sa v chápaní inovácií dostávajú do popredia záujmu a to aj napriek globalizačným procesom. Napriek globalizácií, inovácie a inovačné systémy majú tendencie zakoreniť sa v určitom inovačnom prostredí. Dochádza tak k určitému paradoxnému dôsledku globalizácie – úloha lokálneho prostredia v inovačných aktivitách hrá čoraz dôležitejšiu úlohu (Wolfe, 2002). Zaujímavou je otázka, či blízkosť prispieva k dynamike tvorby poznatkov. Glucker (2004) poukazuje na fakt, že kvalita vzťahov zo zákazníkmi nemá priame prepojenie zo vzdialenosťou, teda že inovácie by mohli byť reálne vytvárané aj mimo metropolitných regiónov.

Metropolitné regióny však poskytujú pre výskum a vývoj špecializovanú

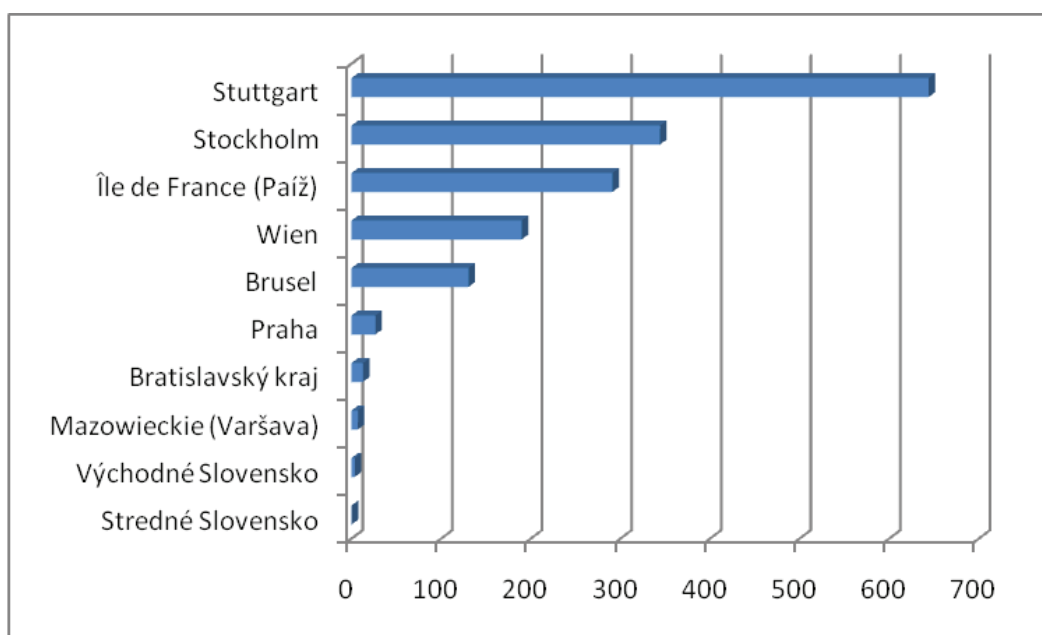
a vysokokvalifikovanú pracovnú silu, ktorú nie je možné získať v iných typoch regiónov. Sú charakterizované veľkou mierou diverzity a chaotickej vnútornej organizácie, čím sú schopné poskytovať veľké množstvo informácií, ktoré potom vedie k spoločenským externalitám ako jednej z kľúčových zložiek pre inovačnú kapacitu firiem v regióne (Heinrich, 2001). Práve blízkosť existujúca v metropolitných regiónoch je jednou z podmienok diseminácie informácií, ktoré inak bolo nemožné alebo príliš drahé kodifikovať (Charlot and Duranton, 2006 in Crescenzi 2007).

Posledné štúdie poukazujú na fakt, že metropolitné regióny majú vysoký inovačný potenciál (vid' Diez, 2004). Sú zároveň považované za centrá inovácie, ťažiac z aglomeračných efektov. Množstvo patentov a produktových inovácií je výrazne nad priemerom ostatných regiónov. Existuje tu vysoká koncentrácia verejného výskumu a univerzít (Tödtling, 2004).

To vedie až k názoru, ktorý interpretuje (stotožňuje) metropolitné regióny ako metropolitné inovačné systémy. Technologicky orientované firmy pre dosiahnutie inovatívneho riešenia potrebujú určitú minimálnu úroveň lokálnych výhod, ktorú je často možné nájsť iba v metropolitných inovačných systémoch (Diez, 2002). Aglomeračný efekt má pozitívny vplyv na inovačné výstupy dokonca aj za predpokladu, že berieme do úvahy rozdiely v ľudskom kapitáli, inovačnej a univerzitnej infraštruktúre (Crescenzi, 2007). Aj výskum vyžaduje určité predpoklady ako schopnosť prijímať a interpretovať poznatky, ktoré sa v regióne nachádzajú, využívať sociálne interakcie, realizovať spin off, ťažiť z výmeny informácií medzi horizontálnymi a diagonálnymi sektormi a tieto možnosti najlepšie poskytujú metropolitné regióny (Pain, 2008b).

Patrucco, P.P. (2004) empiricky dokazoval tvorbu poznatkov na 12 európskych metropolitných oblastiach. Dospel k tomu, že aj v rámci metropolitných regiónov existujú výrazné rozdiely a neexistuje žiadna prevaha jedného druhu poznatkov, ani na agregátnej úrovni, ani v metropolitnom regióne. Zo skúmaných regiónov len Viedeň, Barcelona a Štrasburg majú výraznejšiu závislosť na externých poznatkoch a naopak, v prípade regiónov Östergötland a Kodaň sú ich poznatky sú viacej závislé od vnútorných (domácich) poznatkoch.

Na grafe 2 môžeme vidieť počet patentov podaných na Európsky patentový úrad na milión obyvateľov. Aj tu vidíme výraznú dominanciu metropolitných regiónov, avšak rozdiely medzi samotnými metropolitnými regiónmi sú extrémne, keď to porovnáme s inými ukazovateľmi.

Graf 2: Počet patentov na milión obyvateľov v roku 2004

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostatu dostupných na internete

<http://www.epp.eurostat.europa.eu>

Z hľadiska výskumu je dôležitá aj úloha MNC. Tie majú tendenciu alokovať výskum najmä vo svojich centráloch. V poslednom období sa však aj výskum realizuje formou zahraničných investícií a to predovšetkým v metropolitných regiónoch (Diez, 2004). Dôvodom je najmä využitie lokálnych výhod metropolitných regiónov (špecifickej pracovnej sily, špecializované služby podnikom a pod.).

V oblasti výskumu a tvorby inovácií sú najvýraznejšie rozdiely aj medzi samotnými metropolitnými regiónmi. Aj pri metropolitných regiónoch môže

byť dopyt po výsledkoch vedy a výskumu zo strany podnikateľského sektora nedostatočný a financovanie výskumných činností v podnikateľskom sektore je veľmi slabé. Výskumný a vzdelávací sektor často neposkytuje dostatočné stimuly pre podnikateľský sektor a navyše inovačná politika je roztrieštená, existuje iba slabá motivácia podnikov pre inovácie. Skúsenosti zo štúdií inovačných prieskumov transformovaných ekonomík (Piesch, 2007) ukazujú, že inovačné systémy môžu byť často fragmentované (OECD, Koschatzky, 2004). Vedecké a výskumné aktivity takýchto regiónov majú často charakter základného výskumu so slabým prepojením na podnikateľský sektor. Aj preto často práve vo vede a výskume vznikajú najvýraznejšie rozdiely medzi metropolitnými regiónmi. Úlohou verejného sektoru je najmä snaha o elimináciu rizík, ktoré môžu vzniknúť pri prirodzenej tvorbe inovačných systémov alebo učiacich sa regiónov. Devoine (Gustavsen, Nyhan, Ennals, 2007) definuje tri základné oblasti potenciálneho zlyhania:

- zlyhania v oblasti cieľov (existuje nerovnováha v záujmoch účastníkov siete, existuje dominantný člen siete, ciele nie sú dostatočne definované, členovia sietí nemajú schopnosti dotiahnuť výstupy do inovácií),
- zlyhania v komunikáciách (neprebíha adekvátna výmena informácií, nedostatok vzájomnej dôvery, rôzne chápanie cieľov a aktivít jednotlivými inštitúciami, nie je venovaná dostatočná pozornosť samotnému sieťovaniu a rozvoju spolupráce),
- zlyhania v organizáciách (rôzne záujmy v samotných organizáciách participujúcich na sieti, nedostatočný externý transfer výstupov).

Práve tieto zlyhania spôsobujú, že nie všetky metropolitné regióny sú centrami inovácií. Najčastejším problémom je najmä fragmentácia inovačného systému. Nedostatočné siete a chýbajúce interaktívne učenie je výraznou bariérou inovácií. Spolupráca univerzít a firiem je často na nízkej úrovni.

Subsystémy tvorby inovácií (knowledge generation) a aplikácie inovácií (knowledge application) často pracujú oddelene. Ako dôsledok je potom často tvorba inovácií a vznik nových firiem nižší ako by sa dalo očakávať. Príkladom

môže byť napr. región Viedne (Tödtling, 2006) alebo Frankfurtu (Schamp, 2001). Práve fragmentovaný inovačný systém je najčastejšie úzke miesto metropolitných regiónov pri porovnávaní ich výkonnosti v poznatkovej dynamike. Toto je najmä problém metropolitných regiónov v strednej a východnej Európe.

Inštitucionálna hustota

Metropolitné regióny vďaka svojej veľkosti poskytujú prístup k veľmi širokej škále inštitúcií, ktoré môže prispieť k tvorbe poznatkov. Sú sídlom nadnárodných spoločností, inovatívnych malých a stredných podnikov či výskumných inštitúcií s celosvetovými väzbami (Diez, 2002). Sú často sídlami centrálnych inštitúcií verejného sektora, univerzít či obchodných komôr. Vytvorené inštitucionálne siete v metropolitných regiónoch sú však veľmi špecifické. Inovačné sprostredkovateľské inštitúcie môžu ťažiť z využitia blízkosti, ktoré tieto regióny poskytujú, ale noví tvorcovia poznatkov sa len ťažko zapájajú do existujúcich sietí (Crescenzi, 2007).

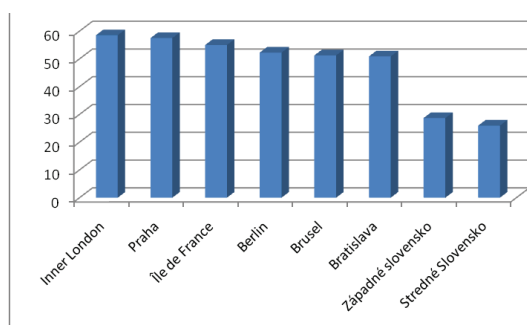
Metropolitné regióny, ktoré predstavujú regióny s vysokou inovačnou aktivitou, sú charakteristické aj zloženým podporných inštitúcií. Nerozhoduje ani tak veľkosť koncentrácie podnikov, obyvateľov či výskumných centier, ale často zohráva významnú úlohu množstvo inštitúcií, ktoré predstavujú „nodes of government“, čiže štruktúry, ktoré koncentrujú rozhodovacie právomoci a majú tak do istej miery „kontrolu“ nad novými aktivitami v regióne. Sem môžeme zaradiť koncentráciu rozhodovacích mechanizmov štátnej a verejnej správy (vlády), centrá finančných inštitúcií či vysoko špecializované poznatkovo orientované služby (Glucker, 2007). Podľa Knoxa (2002) je inštitucionálne prostredie metropolitného regiónu charakteristické výskytom niektorých inštitúcií, ktoré nie sú bežné v iných regiónoch. Sú to najmä centrály nadnárodných korporácií, centrály národných a medzinárodných obchodných a profesijných komôr a centrály medzinárodných neziskových organizácií. Zároveň je v nich silná koncentrácia poznatkovo intenzívnych služieb (najmä medzinárodné poradenské služby v oblasti investičného kapitálu, financií, marketingu, práva a účtovníctva), finančných inštitúcií všetkých typov, kultúrnych a mediálnych inštitúcií.

V metropolitných regiónoch je to potom aj dôraz na otázku „know who“, Pre metropolitné regióny je potom kľúčová najmä schopnosť využiť globalizáciu a jej tendencie pre svoj rozvoj (Scott, 2008).

Vzdelávanie a kvalifikácia

Vzdelanie a kvalifikácia sú dôležité determinanty regionálnej konkurencieschopnosti a veľmi úzko súvisia s absorpčnou schopnosťou nových poznatkov. Kvalifikovanosť pracovnej sily patrí medzi významného faktory ovplyvňujúce rozvoj, ktorá je výrazne odlišná medzi jednotlivými regiónmi.

Metropolitné regióny sa vyznačujú vysokým podielom vysokokvalifikovanej pracovnej sily. To isté platí o vzdelanostnej úrovni v týchto regiónoch. V krajinách EÚ má v týchto regiónoch až 50% pracovnej sily vysokoškolské vzdelanie alebo pracuje na pozíciách, kde je takéto vzdelanie potrebné. Pri ostatných regiónoch sú tieto čísla podstatne nižšie. Napr. bratislavský kraj dosiahol v roku 2007 50,9%, ostatné slovenské regióny sa pohybovali medzi 25-28%. Podobné hodnoty dosahovali aj ostatné metropolitné regióny v rámci EÚ, avšak zaostalejšie regióny starých členských krajín dosiahli vyššie hodnoty. Ukazuje to na fakt výraznej vyššej koncentrácie pracovnej sily v metropolitných regiónoch krajín strednej a východnej Európy. Ukážky vybraných regiónov ukazuje graf 3.

Graf 3: Vzdelanostná úroveň vybraných regiónov za rok 2007 v percentách

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostat dostupných na internete

><http://www.eep.eurostat.eu>

Poznámka: Podiel osôb s VŠ vzdelaním alebo prácou na takejto pozícii z celkového počtu ekonomicky aktívnych osôb podľa metodiky Eurostat

V samotných aglomeračných procesoch hrajú veľkú rolu aj externality ľudského kapitálu. Ako sa rozvíjajú metropolitné funkcie, zvyšuje sa potreba vysokokvalifikovanej pracovnej sily a začínajú sa objavovať externality. Veľkosť mesta (aglomeračný efekt), úroveň ľudského kapitálu a výmena informácií sú vzájomne sa podporujúce javy. Koncentrácia činností podporuje výmenu informácií, to vedie k externalitám vrátane externalít ovplyvňujúcich ľudský kapitál. A opačne, koncentrácia ľudského kapitálu vedie k podpore aglomeračného efektu. (Bourdeau-Lepage, Huriot, 2003). Ciccone and Hall (Crescenzi, 2007) poukázali na fakt, že priemerná produktivita práce sa výrazne zvyšuje so zamestnaneckou hustotou. Kvalifikácia pracovnej sily je podľa niektorých štúdií dokonca dôležitejšia ako blízkosť k trhom, čo by z nej robilo jeden z kľúčových dôvodov koncentrácie ekonomických aktivít v metropolitných regiónoch (Pain, 2008b).

Metropolitné regióny majú najbližšie aj k učiacim sa regiónom. Učiaci sa región pozostáva zo sietí firemných vzťahov podporené sociálnym kapitálom a dôverou, ktoré sú dynamické čo sa týka nepretržitého učiaceho procesu. (Cooke a Morgan, 1998). Metropolitné regióny predstavujú regióny, ktoré koncentrujú na malom priestore veľké množstvo nezávislých aktivít, ktoré denne produkujú a cirkulujú obrovské množstvo informácií. Tieto procesy prebiehajú ako malé, nezaznamenávané udalosti, v kumulatívnych hodnotách sú však dôležitým zdrojom inováčnej energie a podnikateľského úsilia. Z tohto dôvodu sú centrami inovácií, kreativity a učenia sa (Scott, 2001). Svedčí o tom aj koncentrácia vyspelých univerzít, ktoré sa nachádzajú takmer výlučne v metropolitných regiónoch (Hoyler, Jons, 2008).

Veľmi rozdielne názory sú na úlohu sociálnych sietí (sociálneho kapitálu). Na jednej strane sú teórie, že veľmi silné a vnútorne orientované siete môžu predstavovať obmedzenie pre budúce „cesty“ vývoja, ktoré môže viesť až k problému lock in (Lambooy, 2004). Na druhej strane sú sociálne siete základom pre rozvoj ľudského kapitálu a najmä externalít z neho plynúcich. Ako sme už uviedli, v čase vyspelých komunikačných technológií a integrovaných informačných systémov nie je problém získať informácie z ktoréhokolvek miesta. To však zároveň robí riadenie aktivít korporácií pôsobiacich na celom svete nesmierne komplikovaným.

Pre úspešné zvládnutie tohto riadenia okrem prístupu k KIBS je dôležité mať aj prístup k najkvalitnejším ľudským zdrojom a najmä informáciám, ktoré nie je možné jednoduchým spôsobom nájsť v akejkoľvek databáze (Sassen, 2002). Tieto informácie tvoria súčasť sietí sociálneho kapitálu v regiónoch. Zároveň sú sociálne siete často dôležité aj z pohľadu pochopenia a interpretovania informácií, ktoré sa v rámci nich nachádzajú.

Významná je aj úloha migrácie, ktorá vplýva na „doplnenie“ kvalifikovanej pracovnej sily. Prehľad niektorých štúdií migrácie týkajúcich sa metropolitných regiónov môžeme nájsť v Beaverstock, Boardwell. (2000). Zloženie vysokokvalifikovanej pracovnej sily je však veľmi špecifické v každom regióne. Metropolitné regióny sú charakteristické tým, že existuje vysoká dostupnosť špecializovanej pracovnej sily v dosahu dennej pracovnej dochádzky, ale je extrémne ťažké importovať túto pracovnú silu z iných metropolitných regiónov (Atkinson, 2001). To znamená, že štruktúra pracovnej sily predstavuje často jedinečnú konkurenčnú výhodu regiónu. Zároveň to komplikuje migračné toky medzi metropolitnými regiónmi. Naopak, tie často „sťahujú“ pracovnú silu zo svojho zázemia. V Európe sú však migračné trendy výrazne nižšie ako napr. v USA (Crescenzi, 2007).

Osobitný efekt v rámci metropolitných regiónov je migrácia pracovnej sily najvyššej kvality. Ide najmä top manažérov firiem a o expertov MNC v sektore znalostne intenzívnych služieb. Korporácie využívajú tento typ migrácie s obmedzeným rozsahom (obvyčajne 2-5 rokov), aby implementovali podnikovú kultúru a know-how v mieste migrácie. Tým táto skupina zohráva významnú úlohu pri tvorbe sociálneho kapitálu a výmene informácií (Beaverstock, Boardwell, 2000).

Podporná politika

Podporná politika zo strany verejnej správy sa musí prispôbovať špecifických potrebám regiónu. Je preto veľmi náročné identifikovať všeobecné opatrenia, ktoré sú potrebné pre zabezpečenie efektívnej podpory rozvoja regiónov. Napriek tomu môžeme pri metropolitných regiónoch nájsť niekoľko spoločných aktivít. Skôr ako

ich budeme analyzovať, je potrebné zdôrazniť niekoľko špecifických aspektov.

Prvým je potreba funkčného a nie administratívneho vyčlenenia regiónu. Veľkým problémom takejto funkcionality metropolitných regiónov je potom problém koordinácie podporných aktivít. Funkcionalita regiónov totiž presahujú administratívne hranice miest či častí miest, čo výrazne sťažuje koordináciu podpory (Taylor 2007, Pain 2008b). Je to nielen otázka fyzických hraníc, ale aj množstva rôznych typov inštitúcií s rôznymi právomocami centralizovaných v metropolitných regiónoch (Sohn, 2009). Regionálne inštitúcie v metropolitnom regióne musia čeliť tak globalizácii ako aj regionalizácii, čo často vedie ku konfliktom medzi štátom a regionálnou verejnou správou (Harrison, 2008). To vytvára prirodzene akúsi potrebu „network governance“, ktorá by najlepšie zodpovedala manažmentu sietí (Fadda, 2005). To by znamenalo začlenenie všetkých úrovní riadenia územia a tvorbu politík a opatrení bez teritoriálnej a sektorovej príslušnosti. Nič také však v súčasnosti nefunguje a tvorba takejto architektúry je jednou z hlavných výziev podpornú politiku metropolitných regiónov. Ďalšou otázkou je kontrola kontroly (governance of the governance). V sieťach dochádza veľmi často k zmenám, ktoré menia priority a potreby daného regiónu (vzniknú nové firmy, zmení sa sila subjektov, zmení sa technológia procesov a pod). Pri vysokej úrovni komplexnosti vzťahov je preto potrebné zachovanie vysokej flexibility, ktorá môže zabezpečiť efektívnu „governance“ (Fadda, 2005). Metropolitné regióny tak najčastejšie využívajú nasledovné nástroje pre podporu poznatkovej ekonomiky (Atkinson, 2001):

- podpora výskumných univerzít. Veľká časť nových inovatívnych firiem vzniká ako spinn off produkt univerzitného výskumu. Metropolitné regióny by sa mali snažiť najmä využívať výhody, ktoré majú oproti ostatným typom regiónov a to najmä koncentráciu kľúčových inštitúcií výskumu a vzdelávania (Asheim, 1996),
- podpora komercializácie výskumu. To vedie najmä k podpore tvorby špecializovaných technologických parkov, technologických inkubátorov a centier excelentnosti, ktoré napomáhajú týmto regiónom vytvoriť rozhodujúcu

konkurenčnú výhodu. Väčšinou sú zamerané a špecializované na príbuzné sektory, ktoré dominujú v danom metropolitnom regióne,

- podpora tvorby stratégie. Obe vyššie spomínané aktivity sú často možné a úspešné len pri vzájomnej interakcii viacerých inštitúcií, preto metropolitné regióny pre tieto sektory vytvárajú stratégie, prioritne zamerané na výmenu informácií, komunikáciu a spoluprácu. Príkladom môžu byť aktivity ako Chicago metropolis 2020 alebo Joint Venture Silicon Valley,
- budovanie telekomunikačnej infraštruktúry. Metropolitné regióny masívne investujú do internetového pripojenia, digitálnej vlády, optických sietí a pod. ako univerzálneho nástroja podpory rozvoja poznatkovej ekonomiky vo všetkých sektoroch.

Celkovo sa podporná politika pre metropolitné regióny zameriava najmä na využitie aglomeračných výhod a teda smeruje najmä k podpore spolupráce a vytvárania vzájomných väzieb medzi podnikmi navzájom ako aj podniky a ostatnými inštitúciami v regióne. Tödtling 2004 zhrňuje odporúčania pre metropolitné regióny do nasledovných aktivít:

- podpora regionálnych sietí medzi firmami,
- podpora lokálneho prepojenia podnikov a výskumu,
- podporovať vznik škôl a univerzít zamerané na špecifické potreby trhu práce,
- podpora výskumu a univerzít vo vybraných sektoroch,
- prílev relevantných priamych zahraničných investícií,
- rozvíjanie špecifických konkurenčných výhod pre dosiahnutie synergických, výhod a medzinárodnej viditeľnosti,
- prepojenie podnikov a výskumných inštitúcií,
- strategické zameranie a globálna konkurencia,
- zameranie na radikálne inovácie a nové spojenia a podniky,
- aktivity zamerané na zníženie fragmentácie.

Z uvedených opatrení môžeme vidieť najmä dôraz na posilňovanie väzieb, či už v regióne alebo mimo neho. Verejná správa má silné postavenie najmä

v rozhodovaní o vytváraní cezhraničnej spolupráce Okrem politických kontaktov je to aj otázka spoločných projektov iniciovaných verejnou správou, do ktorých je začleňovaný aj súkromný sektor. (Sohn, 2009).

Okrem vyššie spomenutých opatrení sa veľká pozornosť venuje špeciálne opatreniam, ktoré sú zamerané na podporu prispôsobovania sa metropolitných regiónov novej ekonomike. Napríklad Atkinson (2001) definuje sedem nasledovných kľúčových opatrení. Jedným z nich je kvalita života. Kvalita života je veľmi úzko naviazaná na kvalifikovanú pracovnú silu, pre ktorú sa stáva dôležitým alokačným faktorom. V metropolitných regiónoch žije často veľmi mixované zloženie obyvateľstva, čo kladie zvýšené nároky pre udržanie sociálneho kapitálu regiónu (Pezzini, 2003). Významná časť tejto kvality je potom otázka bezpečnosti metropolitného regiónu. Kľúčové je aj zabezpečenie kvalitného životného prostredia a ekologickej udržateľnosti (Short, 2008). Okrem kvality života je to prirodzene aj podpora inovačnej aktivity regiónu. Sem by sme mohli zaradiť aj podporu tvorby klastrov. Táto podpora sa vo väčšine regiónov (špeciálne v krajinách strednej a východnej Európy) sústreďuje do hlavných sektorov špecializácie regiónu. Jednou z otázok pri metropolitných regiónoch je otázka, či by táto podpora nemala smerovať k podpore klastrov v oblasti poznatkovo intenzívnych služieb. Tu ale doterajšie pokusy ukazujú, že väčšina takýchto pokusov zlyhala, najmä v dôsledku potreby veľkej optimálnej trhovej oblasti (Heinrich, 2001).

Špeciálna pozornosť sa potom venuje kvalifikovanej pracovnej sile. Ako sme spomínali v časti vzdelávanie a kvalifikácia, vysokokvalifikovaná pracovná sila predstavuje jedinečnú konkurenčnú výhodu každého metropolitného regiónu, preto aj podporné aktivity smerujú k jej neustálemu zlepšovaniu a to najmä v smere, ktoré posilňuje vytváranie vnútroregionálnych aj mimoregionálnych väzieb a sietí. Príkladmi takýchto aktivít sú výmenné stáže študentov, podpora medzinárodných spoločných výskumných projektov alebo internacionalizácia výučby (Hoyler, Jons 2008).

Do popredia sa dostáva aj využívanie IKT, z pohľadu verejnej správy je to najmä jej digitalizácia. Metropolitné regióny by mali smerovať v schopnosti verejnej správy fungovať na on-line prístupoch, špeciálne v oblasti poskytovania informácií.

Harrison (2008) poukazuje na 9 základných princípov pre riadenie metropolitných regiónov – participácia, legislatívne zakotvenie, transparentnosť, zodpovednosť, orientácia na konsenzus, rovnosť, efektívnosť, sledovateľnosť a strategická vízia.

Väčšina regiónov si vytvára aj svoje regionálne inovačné stratégie, kde prostredníctvom siete podporných inovačných štruktúr (inovačných centier) vytvárajú výkonné kapacity na riešenie inovačných aktivít v podnikoch. Zároveň tým získavajú účinnejšie prepojenie podnikateľského sektora na výsledky podnikového vývoja a inovácií (Pisár, 2008). Úloha podpornej politiky je však len doplnková, kľúčové procesy metropolizácie sú realizované samotnými aktérmi. Súkromné firmy sú tvorcami siete metropolitných regiónov. Vytváranie sietí vedie k poznatku, že z pohľadu miest by spolupráca by mala dominovať pre konkurenciou. Vďaka lokalizačným stratégiám poznatkovo intenzívnych firiem by sme mohli povedať, že mestá „potrebujú jedno druhé“. Toto má závažné dôsledky aj pre podpornú politiku. Logicky, tieto firmy nemôžu byť súčasťou tvorby lokálnej konkurenčnej výhody pri konkurencie s inými inštitúciami. (Taylor, 2001).

Základným aspektom je tiež extrémna dlhodobosť budovania postavenia metropolitných regiónov, ktorú môžeme počítať na storočia. Metropolitné regióny vďaka svojim vnútorným zdrojom dlhodobo vytvárajú interné aj externé vzťahy, ktoré vyúsťujú do vytvárania nekonkurenčných väzieb s inými metropolitnými regiónmi a zároveň tak vytvárajú jedinečnú pozíciu konkrétneho metropolitného regiónu. Tieto väzby reprezentujú dynamický tok poznatkov a tak sú kľúčové z pohľadu implementácie podporných politík (Taylor, 2007), ktoré by sa mali orientovať na vytvorenie čo najvhodnejšieho prostredia pre udržanie tohto toku poznatkov.

Záver

V článku sme poukázali na základné vymedzenie metropolitných regiónov a odlišnosti ich postavenia v porovnaní s inými typmi regiónov. Aj metropolitné regióny sa vyvíjajú rôzne a môžu sa stať menej konkurencieschopnými. Často sú vystavené najmä problémom vyplývajúcich z javov ako „lock in“ alebo „path

dependence“. Procesy v metropolitných regiónoch sú často rýchlejšie prebiehajúce ako viac medzinárodné ako pri iných regiónoch a preto aj podporná politika aplikovaná v rámci nich má svoje špecifiká. Jedným z najčastejších problémov je rozdielnosť administratívneho a funkčného vymedzenia samotných regiónov. Podporná politika tak často nie je dostatočne koordinovaná a vhodne smerovaná. To platí aj o transformujúcich sa a ekonomikách vrátane Slovenska. Bude preto potrebné potenciálne metropolitné regióny v týchto krajinách vymedziť a následne identifikovať kľúčové opatrenia regionálnej politiky, ktoré budú reflektovať potreby tohto typu regiónov vnímajúc ich výrazný prínos pre celkovú konkurencieschopnosť krajiny.

Literatúra:

- [1] ALBINO, V., CARBONARA, N., PETRUZZELLI, M. 2007: External Knowledge Sources and Proximity: towards a new geography of technology districts, ERSA conference, Lisbon.
- [2] ALBINO, V., CARBIBARA, N., MESSENI PETRUZZELLI, A. 2007: Proximity as a communication resource for competitiveness: a rationale for technology clusters. International Journal of Learning and Intellectual Capital, forthcoming.
- [3] ASHEIM, B., ISAKSEN, A. 1996: Location, agglomeration regional innovation systems in Norway?, STEP Report, Oslo.
- [4] ATKINSON, R., GOTTLIEB, P., 2001: The metropolitan new economy index
- [5] BEAVERSTOCK, J.V., BOARDWELL, J.T. 2000: Negotiating Globalization, Transnational Corporations and Global City Financial Centres in Transient Migration Studies, Applied Geography, 20 (3), 277-304.
- [6] BEAVERSTOCK, J.V., SMITH, R.G, TAYLOR, P.J. 2000: World City Network: A New Metageography? Annals of the Association of American Geographers, 90 (1).
- [7] BOURDEAU-LEPAGE, L. and HURIOT, J.-M. 2003: Local Interactions

- and the Global City Metropolization in Warsaw, LATEC, 2/2003.
- [8] CRESCENZI, R., POSE, A.R., STORPER, M. 2007: The territorial dynamics of innovation: a Europe–United States comparative analysis, *Journal of Economic Geography*.
- [9] DIEZ, J.R., 2002: Metropolitan Innovation Systems - a comparison between Barcelona, Stockholm and Vienna. *International Regional Science Review*, Vol. 25, No. 1, 63-85.
- [10] DIEZ, J.R., BERGER, M. 2004: The Role of Multinational Corporations in Metropolitan Innovation Systems - Empirical Evidence from Europe and South-East Asia, paper presented 44 th European Congress of the European Regional Science Association Regions and Fiscal Federalism.
- [11] DUMMELR, P. 2002: The European Metropolitan Region of Zurich - A cluster of economic clusters?, ERSA Conference, Dortmund.
- [12] DURANTON, G., Puga D. 2000: Diversity and Specialisation in Cities: Why, Where and When does it Matter?, *Urban Studies*, Vol. 37, No. 3.
- [13] ESPON 2006: Territory matters for competitiveness and cohesion, ESPON Synthesis report III.
- [14] FADDA, S. 2005: Local governance in the context of a network society: Some questions for economic policy, *Local Development and governance in Central, East and South-East Europe Conference*, Trento, Italy.
- [15] FELDMAN, M.P. 1999 The new economies of innovation, spillovers and agglomeration: a review of empirical studies. *Economics of Innovation and New Technology*, Vol. 8, pp. 5-25.
- [16] GLUCKER, J. 2007: Geography of Reputation: The city as a locus of Business opportunity, *Regional Studies* 7/2007.
- [17] GUSTAVSEM, B., NYHAN, B, ENNALS, R. eds., 2007: Learning together for local innovation: promoting learning regions, CEDEFOP, Luxembourg.
- [18] HARRISON, J: City Region and Governance, 9th Metropolis Congress 2008, October, Sydney.
- [19] HEINRICH, C. 2001: Metropolitan Information Producers and Services and their Relevance to Innovation Theory, Conference on ,The Future of

- Innovation Studies' 2001, Eindhoven .
- [20] HENDERSON, J.V., WANG, H.G. 2007: Urbanization and city growth: The role of institutions. *Regional Science and Urban Economics*, vol. 37, n°3, pp. 283-313.
- [21] HOYLER, M., JONS, H. 2008: Global Knowledge nodes and networks, 9th Metropolis Congress 2008, October, Sydney.
- [22] KOSCHATZKY, K., 2004: Slovenia a fragmented innovation system? in Cooke, et. al. *Regional Innovation Systems the role of governance in a globalized world*. Edition: 2, Routledge, 2004.
- [23] KOO, P. 2008: Polycentric puzzles – emerging mega city regions seen through the lens of Advanced Producer services, *REgional Studies* 8,2008.
- [24] KNOX, P.L. 2002: World Cities and the Organization of Global Space v Johnston M., Taylor P. and Watts M. (eds) *Geographies of Global Change* 2nd edition Oxford, Blackwell.
- [25] KRATKE, S. 2007: Metropolisation of the European Economic Territory as a Consequence of Increasing Specialisation of Urban Agglomerations in the Knowledge Economy, *European Planning Studies* Vol. 15, No. 1, January 2007.
- [26] LAMBOOY, J. 2004: The transmission of knowledge, emerging networks, and the role of universities: an evolutionary approach, *European Planning Studies* 12(5).
- [27] MILES, L, BODEN, M., ed. 2000: *Services and the Knowledge Economy*. Routledge, London. ISBN 0-8264-4953-0.
- [28] OECD. 2003: *OECD Territorial Reviews Vienna-Bratislava: Austria/Slovak Republic*.
- [29] PAIN, K. 2008: Gateways and Corridors in Globalization: Changing European Global City Roles and Functions, *GWAC Research Bulletin* 287.
- [30] PAIN, K. 2008b: City- Region and Economic Development, 9th Metropolis Congress 2008, October, Sydney.
- [31] PATRUCCO, P.P. 2004: *Laboratorio di Economia dell'Innovazione 'Franco Momigliano' Dipartimento di Economia Università di Torino*.

- [32] PIESCH, K. 2007: Knowledge and innovation processes in Central and Eastern Europe, The Knowledge & Innovation Institute, Warsaw.
- [33] PISÁR, P. 2008: Prínos miest na podporu inovácie a podnikania vo svetle obnovenej lisabonskej stratégie. Lisabonská stratégia pre rast a zamestnanosť. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Banská Bystrica: Ekonomická fakulta UMB, 2008 (CD), s. 5-6.
- [34] PEZZINI, M. 2003: Main Trends and Policy Challenges in OECD regions: Metropolitan Regions in a Global Context, Conference OECD, Busan
- [35] REHÁK Š. 2008: Znalostne intenzívne služby podnikom (KIBS) - cesta z fragmentovanosti inováčných systémov metropolitných regiónov?, Region Direct 2/2008, Banská Bystrica.
- [36] RENSKI, H. 2009: New firm entry, survival and growth in the United States, Journal of the American Planning Association, Vol. 75, No. 1, Winter 2009.
- [37] SANCHEZ MORAL, S.2008: Positioning Madrid in the World City System: The Role of Foreign Firms in Advanced Business Services, GWAC Research bulletin 258, www.lboro.ac.uk.
- [38] SASSEN, S. 2002: Locating Cities on Global Circuits v Global Networks, Linked Cities New York, London: Routledge, p1-36.
- [39] SCOTT, A. 2001: Globalization and the Rise of City-Regions, European Planning Studies, 9 (7), 813-826.
- [40] SCOTT, A. 2008: Resurgent Metropolis: Economy, Society and Urbanization in an international Word, International Journal of Urban and Regional Research, 3/2008.
- [41] SCOTT, ed. 2001: Global City-Regions: Trends, Tbeory Policy. New York: Oxford University Press, 2001.
- [42] SHORT, J.R. 2008: Megalopolis: Trends and Prospects, GWAC Research Buletin 254, dostupné na internete [http:// www.lboro.ac.uk](http://www.lboro.ac.uk)
- [43] SCHAMP, E. 2001: Reorganisation metropolitaner Wissenssysteme im Spannungsfeld zwischen lokalen und nicht-lokalen Anstrengungen, in: Zeitschrift für Wirtschaftsgeographie, 45, pp. 231-245.
- [44] SOHN, Ch., REITEL, B., WALTER, O. 2009: Cross Border metropolitan

- integration in Europe (Luxemburg, Basel, Ženeva), IRISS Working Paper Series 02-2009, CEPS/INSTEAD, Differdange, Luxembourg.
- [45] TAYLOR, P.J. 1999: Worlds of Large Cities: Pondering Castells' Space of Flows, *Third World Planning Review*, 21 (3).
- [46] TAYLOR, P.J. 2001: Regionality within Globalization: What Does it Mean for Europe? v Zimmermann F.M. and Janschitz S. (eds): *Regional Policies in Europe: Key Opportunities for Regions in the 21st Century* Graz: Leykam, 49-64.
- [47] TAYLOR, P.J. 2008: World City Network, 9th Metropolis Congress 2008, October, Sydney.
- [48] TAYLOR, P.J., PAIN, K. 2007: Polycentric Mega-City Regions: Exploratory Research from Western Europe, *The Healdsburg Research Seminar on Megaregions*, 2007, Lincoln Institute of Land Policy. Cambridge.
- [49] TÖDTLING, F., TRIPPL, M. 2004: One size fit all? Towards a differentiated policy approach with respect to regional innovation system, *SRE-Discussion* 2004/01.
- [50] TÖDTLING, F., LEHNER, P. and TRIPPL, M. 2006: Innovation in knowledge intensive industries: the nature and geography of knowledge links. *European Planning Studies*, Vol. 14, No. 8, pp.1035–1058.
- [51] WOLFE, D. 2002: Social Capital and cluster development in learning regions in Holbrook A. Wolfe D.: *Knowledge, Clusters and Learning Regions*, Kingston: School of Policy Studies, Queen's University.
- [52] WOOD, P. 2002: Knowledge-intensive Services and Urban Innovativeness, *Urban Studies*, Vol. 39, Nos 5-6, 993-1002, 2002, , s. 993 - 1002